

מסכת מועד קטן – שיעור כו'

בענין חורש נגד שאר תולדות בשביעית (המשך)

אליעזר דיינה, ediena@torontotorah.com

א. חזרה משיעור הקודם

ב. תוספות הרא"ש מסכת מועד קטן דף ג עמוד א

איתמר החורש בשביעית ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה. והא דתנן בפ' בתרא דמכות (כ"א ב') יש חורש תלם אחד וחייב עליו שמונה לאוין וקא חשיב שביעית, מיירי במחפה זרעים בשעת חרישה וחייב משום זורע כדמפרש התם נמי בלאו דכלאים.

ג. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת מועד קטן דף ג עמוד א

שם. התנא במכות [כ"א ב'] כתב דיש חורש תלם א' וחייב עליו משום שמונה לאוין החורש בשור וחמור, וכו' ובשביעית. לכאורה תנן מפורש דחורש בשביעית לוקה. והנה רש"י בפסחים [מ"ז ב'] כתב דבחורש תלם א' שחייב גם משום שביעית, היינו דעובר משום שדך לא תזרע, וחורש תולדה דזורע, כגון חורש לכסות את הזריעה, הרי דלא רצה רש"י לפרש דחייב משום חורש דדבר זה במחלוקת הוא שנוי, והעמיד רש"י דאיירי בחורש לכסות את הזריעה דהוה תולדה דזורע כגון חורש לכסות את הזריעה, וכי היכא דאוקמי הגמ' במכות דהא דתנן בחורש תלם א' חייב נמי משום כלאים דלא משכחת לה כפשוטה, דהא חורש בכלאים פטור אלא דאיירי במיכסי בהדיה דאזיל ה"נ אוקי רש"י דהא דחייב משום שביעית הוה בכה"ג.

ודברי רש"י תמוהים דמ"נ הרי העמיד בגוונא דחורש לכסות את הזריעה דהוה תולדות זורע, והרי בשביעית מיעט קרא דאין חייבים אתולדות אלא אמה דמפורש בקרא ואם נטה מלפרש חורש כפשוטו דלא הוה ככו"ע א"כ ק"ו דהתולדה סתם לא יחייב, ואם כבר העמיד לחייב משום תולדה, יעמיד בחורש גופיה, וגם חייב בו משום תולדה. ונראה ברור דכוונת רש"י היא דודאי למאן דמחייב אחורש איירי כאן בחורש אבל למאן דפוטר אחורש בשביעית, ע"כ איירי כאן במרפה שהוא תולדת זורע, וצ"ל דקאי מתניתין כמאן דמחייב אתולדותיהן בשביעית, ולקמן מבואר דיש מי שמחייב אתולדות. וכתבו התוס' דאפשר דבפשטות כך ס"ל לתנא דברייתא ולא דרשינן האי דרשה דמה שפירשה התורה זמירה ובצירה ש"מ דאשאר תולדות פטורים, ועיין תוס'. ושפיר אוקי רש"י בכה"ג דהוה תולדה דזורע. ולא תקשה דא"כ שפירש"י למאן דמחייב אתולדות, א"כ ה"נ חייב אחורש, דלא גרע משאר תולדות. דזה נראה דאין זה מוכח, וכמו שיתבאר לעיל דודאי שאני חורש משאר תולדות דזורע ובוצר. דכשאמרה תורה ושבתה הארץ ואנו אומרים שהדברים כפשוטם שתשבות מכל מלאכות הארץ גם בדברים שאינם מפורשים, מ"מ לשון שביתה הוא שהארץ תשבות מלהפעיל כחה, וזהו בשאר מלאכות, אבל בחורש הרי בעצם החרישה אין מפעיל את פעולת הארץ אלא אם תהיה זריעה אחריו, וזה לא בכלל התולדות של אבות המפורשים בתורה, ולכן אפילו שאנו מרבים ששאר תולדות נמי הוה בכלל איסור מלאכה בשביעית אין זה אומר שחורש הוה בכלל, שחורש הוא שונה משאר מלאכות, ולכן רש"י שלא רצה לאוקמי בחורש ממש שלא תקשה למאן שפטר חורש, מ"מ העמיד בשאר תולדות דלעולם הדברים אינם תלויים אחד בשני, ואם פטור בחורש. יכול יהא אסור בשאר תולדות לפי המסקנה ודו"ק.

ד. גפ"ת דף ג עמוד ב

ה. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א

הלכה א - (א) * מצות (ב) עשה לשבות (ג) מעבודת הארץ ועבודת האילן (ד) בשנה שביעית (ה) * שנאמר ושבתה הארץ שבת ליי' (ו) ונאמר בחריש ובקציר תשבות, (ז) וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ (ח) או האילנות בשנה זו ביטל מצות עשה (ט) ועבר על לא תעשה שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור.

הלכה ב - (י) * אינו לוקה מן התורה (יא) אלא על הזריעה (יב) או על הזמירה (יג) ועל הקצירה או על הבצירה, (יד) ואחד (טו) הכרם ואחד (טז) שאר (יז) האילנות.

הלכה ג - (יח) וזמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה, ולמה פרטן הכתוב לומר לך (יט) על שתי תולדות אלו בלבד הוא חייב ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ (כ) עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהן, אבל * מכין אותו (כא) מכת מרדות.

הלכה ד - כיצד (כב) החופר (כג) או החורש (כד) לצורך הקרקע (כה) או המסקל (כו) או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ, (כז) וכן המבריק (כח) או המרכיב (כט) * או הנוטע (ל) וכיוצא בהן מעבודת האילנות מכין אותו מכת מרדות (לא) מדבריהן.

ו. מהר"י קורקוס הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ב

אינו לוקה וכו'. גם שם פ"ק דמ"ק רבא אמר אבות אסור רחמנא תולדות לא אסור רחמנא דכתיב ובשנה השביעית וגו' מכדי זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא לומר לך אהני תולדות הוא דמחייב אחרנייתא לא ופרכינן עליה מהתניא אין אלא זרוע וזמירה מנין לניכוש ולעדור ולכסוח ת"ל שדך לא כרמך לא כל מלאכה שבשדך וכל מלאכה שבכרמך מנין שאין מקרסמין ואין מזרדין ואין מפסגין באילן ת"ל שדך וכו' מנין שאין מזבלין ואין מפרקין ואין מאבקין ואין מעשנין ת"ל וכו' ומשני מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"כ וגם שם נחלקו בחרישה בשביעית רבי יוחנן ור' אלעזר דחד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה ופסק רבינו כמ"ד אינו לוקה חדא דכיון דלא סיימו מאן אמר לוקה ומאן אמר אינו לוקה אין ללקות מן הספק. ותו דרבא דאמר אהני מחייב אחרנייתא לא מחייב כוותיה שייכא ועוד דבירושלמי פ"ז דכלאים הביאו מחלוקת זה ושם סיימו דרבי יוחנן סבר אין לוקין ורבי יוחנן ורבי אלעזר הלכה כרבי יוחנן ואע"פ שבתלמוד שלנו לא אסתיים ילמוד סתום מן המפורש.

ז. ערוך לנר מסכת מכות דף כא עמוד ב

וכן בשביעית משום חורש מחייב ליה. המהרש"א הקשה דאכתי קשה למ"ד במועד קטן דשביעית לא חייב משום חורש והניח בקושיא. ולענ"ד לא קשה מידי דשם נראה בפ"י ממה דפליגי בזה ר"א ור' יוחנן, ור"א סבירא ליה דחורש בשביעית לוקה כמש"כ התוס' בתירוץ ראשון שם, דע"כ ר' יוחנן הוא המ"ד דחורש בשביעית אינו לוקה, וכתירוץ זה מוכח שכן הוא כפ"י בירושלמי (פ"ח דכלאים ה"א) דר"י הוא דסבירא ליה כן, וא"כ ר' יוחנן לשיטתו אזיל דסבירא ליה דמחפה בכלאים לוקה דמחפה הוא משום זורע, וא"כ גם בשביעית משום זורע חייב וכמו שפ"י הריב"ן במתניתין. וכן נראה גם בירושלמי שם דר"י לשיטתו אזיל ע"ש:

ובזה מתורץ ג"כ מה שהקשה הריטב"א בשמעתין אהא דמקשה ולילקי נמי משום זורע ביו"ט, דאמאי לא מקשה ג"כ ולילקי נמי משום זורע בשביעית ע"ש, דלפי זה אתי שפיר דהרי הקושיא דלילקי נמי משום זורע הוא רק למ"ד מחפה בכלאים לוקה, דהוא ר"י. ולר' יוחנן לא שייך דלחייב נמי משום זורע בשביעית, דאדרבא רק משום זורע חייב ולא משום חורש, וגם ר' ינאי אפשר דסבירא ליה בהא כר' יוחנן תלמידו דחורש בשביעית פטור, ולכן לא שייך להקשות גם אליביה דלילקי נמי משום זורע בשביעית: